

Motion till riksdagen
2009/10:So520

av **Agneta Berliner och Maria Lundqvist-Brömster**
(fp)

Förebyggande av psykisk ohälsa bland barn och unga

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att utreda formerna för en barn- och ungdomshälsa med samlat ansvar för tidiga insatser, hälsofrämjande insatser samt det förebyggande arbetet för barn och ungdomar.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att det på varje skola bör ingå socialsekreterare i skolans elevhälsoteam.¹
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att det behövs en nationell satsning på metodstöd och metodutveckling när det gäller att förebygga psykisk ohälsa hos barn och ungdomar.

Fel! Okänt namn på

¹ Yrkande 2 hänvisat till UbU.

Motivering

Många barn och ungdomar visar tecken på psykisk ohälsa. Psykosomatiska besvär, som oro och nedstämdhet, sömnbesvär och trötthet, anspänning och värk har ökat bland barn och ungdomar, framför allt bland unga tjejer. En del ungdomar har en sammansatt problembild som behöver bättre samordnade insatser. De kanske har beteendemässiga problem i form av till exempel missbruk av droger, svårigheter i skolan och samtidigt föräldrar som sviktar i sitt föräldraskap.

Bris har under senare år lyft fram problemet med barn som utsätts för emotionell omsorgssvikt, det vill säga de har föräldrar som inte förmår att se och bekräfta sina barn. En del av dessa barn utsätts för regelrätt psykisk miss-handel. Det kan vara föräldrar som försummar barnet på grund av missbruk eller psykisk sjukdom. Men emotionell omsorgssvikt förekommer också i utåt sett socialt välfungerande familjer och då ofta som ett resultat av att föräld-rarna arbetar för mycket eller av andra skäl väljer att prioritera annat än bar-nen. Många barn med psykisk ohälsa får inte den hjälp som de har rätt till, därför att vuxna i deras närhet inte upptäcker problemen.

Vi ser framför allt två allvarliga problem när det gäller att förebygga psy-kisk ohälsa bland barn. För det första är ansvaret för det förebyggande arbetet och de tidiga insatserna för barn som visar tecken på att må dåligt eller fara illa splittrat på för många händer. För det andra används idag en uppsjö olika metoder för att upptäcka och motverka psykisk ohälsa bland barn, men som så ofta vet man inte om de är effektiva. Barn och föräldrar måste få tillgång till verkningfulla metoder för att förebygga psykisk ohälsa.

En samlad barn- och ungdomshälsa

Idag är ansvaret hälsofrämjande och förebyggande arbete samt för tidiga insatser för enskilda barn och ungdomar splittrat på många händer. Social-tjänsten ska verka för att barn och ungdomar växer upp under goda och trygga förhållanden och sörja för att barn och ungdomar som riskerar att utvecklas ogynnsamt får det skydd och stöd de behöver. Mödravårdscentralerna och barnhälsovårdscentralerna är viktiga arenor för förebyggande och hälsofräm-jande arbete bland barn och föräldrar. Skolans elevhälsa möter alla elever och har en central del i det hälsofrämjande och förebyggande arbetet. På ung-domsomtagningarna kan ungdomar få råd och stöd när det gäller sex och samlevnad, den egna kroppen eller relationsproblem. Många barn, ungdomar och föräldrar har vidare kontakt med husläkare/familjeläkare och andra per-sonalgrupper i primärvården. Vid psykisk ohälsa kan kontakter också tas med barn- och ungdomspsykiatri.

Alla dessa verksamheter möter i sitt arbete barn som visar olika tecken på psykisk ohälsa eller föräldrar som kanske sviktar i sitt föräldraskap. Det är inte självklart vart ett barn och hans eller hennes föräldrar ska vända sig för stöd och hjälp när barnet visar olika tecken på att inte må bra. Barnet eller

Fel! Okänt namn på

familjen kan ha en rad olika kontakter hos flera av ovanstående verksamheter utan någon inbördes samordning eller bollas dem emellan. Risken är stor att ingen tar huvudansvar samt att ingen har en samlad bild av barnets problem, behov av hjälp och vilka insatser som görs. Respektive verksamhet arbetar utifrån sitt uppdrag och har begränsade kontakter med de övriga. Socialtjänsten har visserligen, enligt lagstiftningen, det yttersta ansvaret och ett samordningsansvar för barn som riskerar att fara illa. Men i praktiken gör det splittade ansvaret att barn hamnar mellan stolarna och inte får det stöd som han eller hon behöver.

Ytterligare en komplikation är att en del av verksamheterna ligger inom kommunens ansvarsområde medan andra finns inom landstingets ram. En del av dem kan ha delat huvudmannaskap eller personalgrupper som kommer från respektive huvudman.

Utöver psykisk ohälsa bland barn och ungdomar finns en rad hälsoproblem bland barn och unga som kräver en bättre samordning. Ett sådant område är ökningen av övervikt och fetma bland barn och ungdomar. Även om fetmaepidemin tycks ha bromsats är det ett omfattande problem.

Läkarförbundet, Tandläkarförbundet och Vårdförbundet presenterade i februari 2009 en undersökning gjord bland drygt 1 500 skolläkare, distriktsläkare, skolsköterskor och tandläkare om barns kost och hälsa. Mer än nio av tio av dessa anser att arbetet för barnens hälsa måste samordnas bättre. Endast 29 procent anser att deras kommun har en fungerande skolhälsovård. De tre förbunden skriver att enkätresultaten ”stärker ytterligare bilden av ett spretigt och ineffektivt folkhälsoarbete”.

Vi tror att det behövs ett radikalt grepp för att få till nära samverkan som sätter det enskilda barnet och dess familj i fokus. Vi vill få till stånd en samlad barn- och ungdomshälsa som verkar under ett och samma tak. Verksamheten skulle kunna kallas ”Ung Hälsa”. Paralleller kan dras till familjecentralerna. Någon motsvarande samverkan finns inte för barn som kommit upp i skolåldern och ungdomar. Vi anser att MVC, BVC, socialtjänstens förebyggande verksamhet för barn och föräldrar, ungdomsmottagningen och en första linjens barn- och ungdomspsykiatri ska samlokaliseras.

De bör få gemensam budget för att arbeta tillsammans och gemensam ledning med ett tydligt mandat att leda verksamheten. Elevhälsan måste finnas i skolan där elever och skolpersonal verkar. Men elevhälsans personal ska också ha en del av sin arbetstid förlagd till en sådan gemensam verksamhet med uppdrag att delta i samverkan kring elever från den egna skolan.

Genom att föra samman verksamheterna i en gemensam organisation finns nya förutsättningar att sätta barnet i centrum och låta de olika specialistkompetenserna i verksamheten verka samlat kring barnet. Barnet slipper bollas runt i olika utredningar i olika verksamheter och kan få en samlad bedömning av eventuellt behov av stöd och hjälp.

Genom ett tvärprofessionellt arbete ökar förutsättningarna att sätta in tidiga insatser.

På ”Ung Hälsa” kan MVC, BVC, socialtjänsten och ungdomsmottagningen bedriva rådgivande, förebyggande och öppna verksamheter, gärna i samverkan med frivilligorganisationer och andra aktörer. I en sådan öppen verk-

samhet ska barn, ungdomar och föräldrar kunna delta utan utredning och utan att registreras. Det kan till exempel handla om föräldrastödsgrupper, gruppdiskussioner för ungdomar om sex och samlevnad eller särskilda stödgrupper för barn som av olika skäl befinner sig i en utsatt situation. Formerna för en samlad barn- och ungdomshälsa bör utredas närmare. Detta bör riksdagen ge regeringen till känna.

Förbättra elevhälsan

Eftersom skolan möter i stort sett alla barn varje dag är skolan den kanske allra viktigaste arenan för ett förebyggande arbete och för att tidigt upptäcka och ge stöd till barn som visar tecken på psykiska problem. Det kan till exempel handla om barn som skolkar, barn som har sociala svårigheter i kontakterna med kompisar och lärare, barn som har allvarliga koncentrationsproblem eller barn som drar sig undan och har blivit tysta. Det är bra att den nya skollagen tydligt kommer att slå fast att elevhälsan, förutom skolläkare och sjuksköterska, även ska ha tillgång till psykolog och kurator. I förlängningen bör det också finnas tillgång till personal med kompetens att tillgodose elevernas behov av specialpedagogiska insatser.

Socialsekreterare i skolan

Det är viktigt att bygga broar mellan skolan och socialtjänsten. En fjärdedel av grundskolerektorer i en undersökning tyckte att samverkan med socialtjänsten fungerade dåligt eller mycket dåligt. I en annan undersökning bland socialsekreterare uppgav sex av tio att en bättre samverkan med skola och polis var den enskilt viktigaste faktorn för att kunna ge ett bättre stöd till barn i utsatta situationer. Det finns också studier som pekar på att skolans personal inte alltid anmäler till socialtjänsten när de misstänker att ett barn riskerar att fara illa. På många skolor finns också ett utbrett missnöje med återkopplingen från socialtjänsten – personalen upplever att trots anmälningar så ”händer det ju inget”.

Vi anser att det behövs socialsekreterare på skolan. På varje skola bör det ingå socialsekreterare i skolans elevhälsoteam. På så sätt avdramatiseras kontakterna med socialtjänsten för både skolpersonal, föräldrar och elever. Det underlättar också ett tätt samarbete mellan skola och socialtjänst när det gäller tidiga insatser för barn som riskerar att utveckla olika former av problem. Dessa socialsekreterare bör ha skolan som sin arbetsplats. Detta bör riksdagen ge regeringen till känna.

Fel! Okänt namn

Satsa på det som fungerar – mer kunskap och utvärdering

Villervalla tycks råda i fråga om vilka metoder som används i förskolan, skolan, BVC, MVC och andra verksamheter som möter barn och föräldrar för att upptäcka och hjälpa barn som inte mår bra. Det visar en kartläggning från Utvecklingscentrum för barns psykiska hälsa. Den menar att ”kommuner och landsting saknar en systematisk strategi för att tidigt upptäcka barns psykiska ohälsa. Inom barnhälsovård, förskola, skolhälsovård och skola finns ingen tydlig koppling mellan uppdraget att ge behövande barn hjälp och de metoder som används. De vårdansvariga väljer metod lite som de tycker, utan att samverka med andra och ofta utan tillräcklig kompetens och kunskap.” Detta är en ohållbar situation. Vi måste vara säkra på att de metoder som används effektivt fångar upp barn som visar tecken på psykisk ohälsa. Det behövs en nationell satsning på metodstöd och metodutveckling när det gäller att förebygga psykisk ohälsa hos barn och ungdomar. Detta bör riksdagen ge regeringen till känna.

Stockholm den 28 september 2009

Agneta Berliner (fp)

Maria Lundqvist-Brömster (fp)